

GOSTILNE V KAMNI GORICI

V prvem sestavku o turizmu v naši občini smo opisali Predtrško brv, ki so jo na pobudo Radovljiške podružnice SPD postavili leta 1901. Brv je »vzela« reka Sava verjetno oktobra 1926, zato pa so Kamnogoričani decembra leta 1928 dobili vodovod in elektriko in leto pozneje še prvi hotel - imenovan Penzion Jelovica. Zgodbo o novi brvi - tokrat so jo poimenovali po snovalcu tako Penziona Jelovica kot same brvi, Riku Fuxu, so otvorili leta 1932 (več si lahko preberete v Radovljiškem zborniku 1995).

Fuxova brv, ok. 1930
Vir: DAR

Javna vodnjaka v Kamni gorici. Dobili smo v vasi dva nova prav higijenična vodnjaka in prišli tako do izborne studenčnice. Največ zaslug ima pri tem naš agilni župan Jožef Špendal. Štirinajst dni je od tega, kar nam je prvič zasijala električna luč. Tako so se nam izpolnile dolgoletne želje. Lepo Miklavževo darilo.
Domoljub, 12. 12. 1928

Penzion Jelovica

»Penzion Jelovica« v Kamni Gorici. O počitniškem domu Bolniške blagajne ljubljanskih mestnih nameščencev (magistrata) v Kamni Gorici tako govore uradni dokumenti zemljiške knjige sodišča v Radovljici: »*Dr. Riko Fux, načelnik blagajne, in Drago Mohorč, njen tajnik, sta sklenila 2. Julija 1929 kupoprodajno pogodbo z Antonom Pogačnikom iz Podnarta. Kupila sta tri parcelne številke katastrskega vložka št. 437 k. o. Kamna Gorica, in sicer prvo stavbo velikosti 369 m² (parcelna številka 183), drugo stavbo veliko 142 m² (parcelna številka 184) in šolsko igrišče in dvorišče v obsegu 2910 m² (parcelna številka 185). Hišo so takoj pričeli preurejati v za takratne čase zelo moderen počitniški dom s sobami, kuhinjo in restavracijo. Namenili so jo za oddih in ji dali ime »Penzion Jelovica«.*

Vir: Fuxova brv čez Savo pod Radovljico (avtor Marijan Masterl / Radovljiški zbornik 1995)

Penzion Jelovica v Kamni Gorici

Vir: Ilustrirani Slovenec, 1929

Turizem in gostinstvo. Kamna Gorica je bila pred drugo svetovno vojno poleg Bleda med prvimi letoviškimi kraji pod Jelovico. Mestna občina Ljubljana, katere načelnik je bil tedaj dr. Riko Fux, je leta 1929 od Antona Pogačnika iz Podnarta (ta je bil lastnik od leta 1926) kupila v Kamni gorici Tomanovo stavbo z zemljiščem. V enonadstropni zgradbi z mansardo so uredili Pension Jelovica, ki ga je upravljala bolniška blagajna ljubljanskih mestnih nameščencev, oskrbniki pa so se menjavali vsakih nekaj let. Počitniški dom s sobami, kuhinjo in restavracijo je v poletnem času gostil uslužbence z družinami in kolonije njihovih otrok.

Da bi skrajšal pot letoviščarjem z radovljiške železniške postaje v Kamno Gorico je dr. Riko Fux pridobil denar za brv čez reko Savo, ki je ločevala kraja. Odprtje brvi je bilo leta 1932, brv pa je zelo skrajšala pot tudi domačinom, predvsem šolarjem in delavcem.

Upravitelji in oskrbniki so poskrbeli za to, da gostom ni bilo dolgčas. Kaj vse so dajali na razpolago letoviščarjem, lahko razberemo iz inventarnih seznamov iz leta 1939; v penzionu so imeli radio, gramofon in nekaj plošč, šah, domino, karte za marjaš, garnituro krogel za balinanje, za otroke pa tudi športno opremo, kot so razne žoge, mreža za odbojko in oprema za namizni tenis. Restavracija odprtega tipa je imela poleg desetih manjših gostilniških miz tudi deset miz s po štirimi stoli na verandi, v urejenem parku pa je bilo še dodatnih deset vrtnih miz s kar petinsedemdesetimi stoli in desetimi klopami, ob tem pa še enajst raztegljivih ležalnih stolov. Penzion je imel tudi knjižnico, ki je imela decembra 1939 118 slovenskih in 75 tujih knjig.

V prospektu penziona Jelovica je zapisano, da je v tej lepi stavbi: *»več velikih, solnčnih in zračnih spalnic, opremljenih s po dvema posteljama z žičnimi vložki, otomanami in ostalo udobno opravo. V vse prostore je napeljana električna razsvetljava. Zgradba ima lasten vodovod s prvovrstno gorsko pitno vodo. Letoviščarjem je na razpolago obsežen, z eksotičnimi drevjem gosto zasajen senčnat park.«* Gostom priporočajo kopanje v dvajset minut oddaljeni reki Savi ob brvi, v zimskem času pa jih vabijo na smučanje in sankanje na bližnje travnike in pobočja.

Bolniška blagajna ljubljanskih mestnih nameščencev je vsako poletje v Kamni Gorici organizirala dve vrsti skupinskih letovanj. Vsako leto so iz počitniško-okrevališčnega sklada poravnali stroške za tri do štiri skupine rekonvalescentov, v katerih je bilo od trideset do štirideset *»okrepitve zdravja potrebnih zavarovancev in šolo obveznih otrok«*, ter za dve po spolu ločeni dvotedenski koloniji otrok zavarovancev v starosti od 6 do 14 let.

Rekonvalescenti so prebivali in se hranili v penzionu, otroške kolonije pa so bile nastanjene v prostorih kamnogoriškega prosvetnega doma tik ob penzionu; prehranjevali so se petkrat dnevno v penzionu Jelovica. Sobe penziona so celo leto oddajali v najem vsem svojim zavarovancem ter drugim letoviščarjem.

Vir: Življenje v Kamni Gorici v prvi polovici 20. Stoletja (avtorica Kaja Beton / Vigenjc, leto V. 2005; glasilo Kovaškega muzeja v Kropi).

Penzion je deloval do leta 1943, vendar pa je praktično prenehal poslovati že leta 1941. Penzion so v začetku druge svetovne vojne zasegli Nemci in vanj namestili vojne umetnike.

Vir: Življenje v Kamni Gorici v prvi polovici 20. Stoletja (avtorica Kaja Beton / Vigenjc, leto V. 2005; glasilo Kovaškega muzeja v Kropi).

Penzion Jelovica, od. 1943
Vir: arhiv Zvone Razinger

Gostilna Kappus. Cesar Leopold I. je leta 1693 je kamnogoriški rodbini Kappus podelil plemiški naziv. Sredi vasi so imeli veliko posestvo z lepim vrtom. Dolgoletni kamnogoriški župan Adolf pl. Kappus je do prve svetovne vojne imel v zakupu obsežna lovišča na Jelovici in vso okolico Kamne Gorice ter tudi precej ribolovnih voda.

V vasi so imeli Kappusi pošto, trgovino in gostilno, kamor so zahajali zelo ugledni ljudje, med njimi Oton Župančič, ki je prihajal skoraj vsako leto in ki je prav tu dobil navdih za *Žebljarsko*. Posebej so bile znane ribe, ki so jih gojili v petih ribnikih Na polju in jih prodajali naprej na Bled, pripravljali pa so jih tudi v svoji gostilni. RIBE, največ postrvi, so bile lepo postrežene, vsaka je imela nekoliko odprta usta in v njih zelenje.

Po prvi svetovni vojni je bil reden gost celo kralj Aleksander I. Karađorđević (1888-1934), ki je iz svoje letne rezidence na Bledu hodil na divjačino, rake in ribe na Kappusov vrt. Njegovih obiskov so se veselili tudi otroci, saj jim je kraljica Marija vedno delila bombone in čokolado. Valentin Šparovec se spominja, da so ob njegovih obiskih šolarji pred Kappusovo hišo mahali z zastavicami in vpili v pozdrav gostom.

Tudi sicer so v Kappusovo gostilno hodili »zmeraj kakšni boljši možakarji«, kot se spominja Matilda Kalan, ki je služila pri Kappusovih. Možje iz Kamne Gorice in Lipnice so imeli tam pogosto družabne večere ob igranju kart.

Vir: Življenje v Kamni Gorici v prvi polovici 20. Stoletja (avtorica Kaja Beton / Vigenjc, leto V. 2005; glasilo Kovaškega muzeja v Kropi).

Gostilna »Botrca«. Nedelje so se razlikovale od drugih dni v tednu. Že zjutraj so odšli k šesti maši vaščani iz Kamne Gorice, Zgornje in Spodnje Lipnice ter Ravnice, po maši pa so se skoraj vsi moški zbrali Pod lipo sredi vasi. Na enem koncu so stali moški iz obeh Lipnic, na drugem tisti iz Kamne Gorice. Vsako nedeljo je tam občinski sluga prebral razne razglase, potem pa so mnogi odšli v bližnjo gostilno k »Botrci«, kjer so se ravno tako ločili po omizjih moški iz Lipnic in domačini. Vsak je imel pred seboj svoj »frakelj« žganja, beseda je tekla o gospodarskih stvareh in kupčijah, vse skupaj pa se je zavleklo do kosila. Takšna zborovanja so zamrla na začetku druge svetovne vojne.

Vir: Življenje v Kamni Gorici v prvi polovici 20. Stoletja (avtorica Kaja Beton / Vigenjc, leto V. 2005; glasilo Kovaškega muzeja v Kropi).

Tofov oče Franc je imel gostilno Pri lovcu, mama Tončka na Kolodvorski ulici v Ljubljani in kasneje v Kamni Gorici penzion Jelovica. Tonček se je vselej rad vrtel med gosti - "ljudje v gostilnah so bili veseli, vedno je bilo zabavno", se spominja Tof.

Vir: spletna stran Tone Fornezzi - Tof

Omembe v časopisih

Pension Jelovica. Poleg pl. Kupusove rodbine je bila v Kamni Gorici znana zlasti rodbina Tomanova. Anton Toman, roj. 22. V. 1820. je bil cesarski svetnik in velik trgovec v Trstu. Vkljub bogastvu in časti ni pozabil svojih revnih rojakov. Danes je lepa Tomanova hiša last ljubljanske bolniške blagajne; v njej je sedaj znani: "Pension-Jelovca", kamor pošilja Bol. blagajna v poletnem času dečke in deklice ljubljanskih nameščencev na oddih. / avtor zapisa: Tone Stražar

Triglav, 08. 09. 1933

Kamnogoriške gostilne. Sleherni tujec izletnik, ki zaide v Kamno Gorico, ne bo trpel ne žeje, ne gladu, saj so v vasi štiri dobre gostilne: Bajželnova takoj ob pričetku vasi, starodavna Kapusova, pri znanem "vaškem parku" ali - placu, kot pravijo šaljivo vaščani, je gostilna pri "Boterci" in malo dalje moderni »Pension-Jelovca", kjer postreže g. Rok bogatemu ali preprostemu. Še več, če zaide ubogi popotnik tod mimo, dobi okrepčilo za "Bog plačaj". / avtor zapisa: Tone Stražar

Triglav, 23. 09. 1933

Oglas gostilne pri »Bajželjnu«, 1931

**Vir: Gorenjska, letoviška, industrijska, trgovska, obrtna (Založba »Progres«
Novo mesto, 1931)**

Op.: V knjigi oglasov Gorenjska ... (izdal Progres Novo mesto, 1931) je oglas s fotografijo gostilne Bajželj.

Prehodni mladinski dom Kamna Gorica

Pionirska delovna brigada gradi v Kamni gorici »Prehodni mladinski dom«.

Republiško ministrstvo za socialno skrbstvo adaptira v Kamni gorici bivši pension »Jelovca« za potrebe Prehodnega mladinskega doma. Delo je prevzelo podjetje »Megrad« iz Radovljice in bi moralo biti gotovo do 1. oktobra 1948. Ker so v juliju zapustili delo bivši delavci-Bosanci, a dva sta odšla k vojakom, podjetju manjka delovne sile, zlasti pomožnih delavcev. Javili so se sicer upokojenci, ki pa niso mogli zadostiti potrebam zidarjem. Ker je večina mladincev v Kamni gorici odšla na gradnjo avtostrade »Bratstva in enotnosti«, so se javili pionirji domov MSS, celo najmlajši. Kljub temu, da so bili mnogi odklonjeni, so sestavili pionirsko delovno brigado, ki šteje 35 pionirjev, oskrbovancev domov ministrstva za socialno skrbstvo.

Ker so prišli v vas s pionirskimi rutami okrog vrtu, so Kamnogoričani majali z glavami, češ – kaj bodo napravili ti otroci? Danes pa se ne morejo načuditi, kaj more tudi otroška sila narediti pod spretnim vodstvom. Pričakovati je le, da bi ti pridni pionirji pri svojem delu in navdušenju našli dosti posnemalcev. Do zdaj je organizirana mladina napravila 160 udarniških ur in Zveza borcev okrog 20 ur. Ostali vaščani pa hodijo brezbrizno mimo gradilišča, kakor da se jih to nič ne tiče. »Pomagajo« tako, da se ne morejo načuditi, da je tudi z otroci možno graditi stavbe.

Vir: Jeseniški kovinar, 21. 8. 1948

Stavba bivšega Penziona Jelovica, od. 1966
Vir: DAR

Fuxova brv kot povezovalac

Fuxova brv med vojno. Narasla Sava je v letu 1941 ali 1943 odnesla lesena mostova v Bodeščah in na Lancovem. Plavajoči les teh dveh mostov je razbil srednji leseni del Fuxove brvi. Tudi po zadnji povodnji leta 1943 so visečo brv obnovili. Samotna, varna in priročna pešpot iz Kamne Gorice prek brvi na levo stran Save je bila nadvse priročna za partizane ... Nemci so to pot prekinili. Pobrli so mostnice brvi in s tem partizanom preprečili prehod čez Savo. Obe jekleni žični vrvi pa sta še dalje v loku viseli nad Savo in sta izzivali partizane k rabi vse do poletja 1944. Domačini so se domislili železnega vozička s katerim so se potem prevažali prek Save ...

Brv so po drugi svetovni vojni obnovili tako, da so pred dežjem zaščitili vse njene nosilne lesene dele.

Vir: Fuxova brv čez Savo pod Radovljico (avtor Marijan Masterl / Radovljiški zbornik 1995).

Brv za močne živce. Poleg oddaljenih mostov veže Kamno gorico čez Savo tudi tako imenovana »Fuksova brv«. Ker je med okupacijo služila v veliki meri partizanom, jo je okupator porušil. Po vojni so napravili drugo, visečo brv, tako da moraš imeti močne živce, če se podaš čez njo. Te viseče brvi se poslužujejo delavci, ki se vozijo z vlakom iz Radovljice v razne tovarne, dalje osnovnošolski otroci in gimnazijci iz Kamne gorice in sploh vsi, ki bi radi čim prej prišli na drugi breg Save. Toda zdaj še gre, ali kaj bo, kadar Sava naraste?

Vas Kamna gorica je sicer precej velika, toda ni premožna. Mislim, da bi se predvsem krajevni ljudski odbori v Kamni gorici morali zavzeti za to, da bi se čez Savo napravila varnejša brv, da tako ne bi izpostavljali zlasti naših otrok in starejših ljudi nevarnosti, da bi utonili v Savi! / KP.

Vir: Jeseniški kovinar, 2. 4. 1949

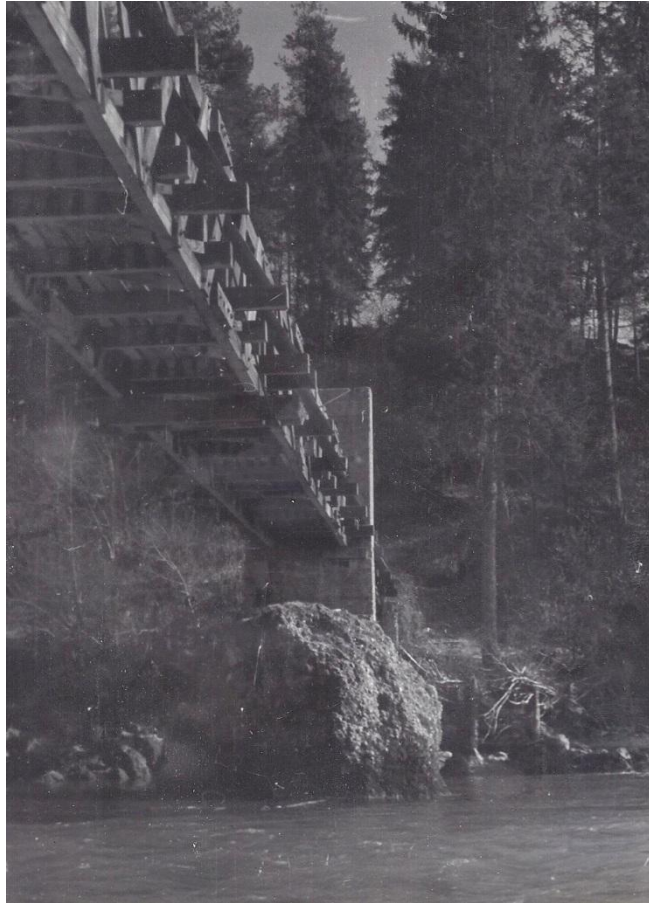
Fuchsova brv čez Savo pri Kamni gorici je izročena prometu. Odbor za postavitve Fuchsove brvi sporoča, da je bila brv s 1. novembrom izročena svojemu namenu in da se je lahko poslužujejo vsi za prehod čez Savo. V zvezi s svoječasnó kritiko v »Jeseniškem Kovinarju«, smatramo za potrebno, da pojasnimo vzrok zakasnitve, da se ne bi morda delala krivica tistim, ki so največ pripomogli, da je brv danes ponovno vspostavljena: Turistično društvo v Radovljici je s pomočjo predsednika KLO Kamna gorica in vseh prizadetih krajev že lani pokrenilo vse, da bi bila brv čim prej postavljena. Predsednik KLO Kamna gorica je že lani pri krajevnem ljudskem odboru izposloval potreben kredit din 60.000 za gradnjo brvi. Kljub odobrenemu kreditu pa se z obnovo ni moglo takoj pričeti zaradi pomanjkanja delovne sile, zlasti pa podjetja, ki bi strokovno izvršilo delo do določenega roka, 15. decembra 1948. Toda odbor za postavitve brvi ni odnehal. Pri gozdnem gospodarstvu smo izposlovali gradbeni les, ki so ga vaščani DO večini sami brezplačno obdelali. Ker Železarna na Jesenicah naši prošnji za dodelitev potrebnih žebeljev ni mogla ugoditi, nam je priskočila na pomoč tovarna »Plamen« v Kropi, ki je dobavila vse potrebne žebelje in vijake, za kar se ji najlepše zahvaljujemo. Največja zasluga pa gre vsekakor tov. Šparovcu, ki nam je v prostem času stavil na razpolago vse svoje strokovno znanje in tako omogočil rešitev tega za naše kraje zelo perečega vnašanja. Če bi nam tov. Šparovec že lani mogel pomagati, bi bila brv že zdavnaj gotova.

Vir: Jeseniški Kovinar, 12. 09. 1949

Kaj je s »Fuksovo brvjo«? »Fuksova brv« prek Save veže Radovljico z naselji Kamna gorica, Kropa in Dobrava. Brv je zelo potrebna, saj krajša pot po prašni cesti za dobro polovico. Zadnja leta so pot čez brv tudi lepo uredili, tako da ima človek občutek, da je v lepem naravnem parku, kar so posebno znali ceniti turisti, saj je bila brv tudi zgrajena večidel turizmu v prid. Žal pa so brv pred dobrim mesecem, menda zaradi dotrajanosti, zaprli in nobenega znamenja ni, da jo nameravajo popraviti in spet odpreti. Nas, okoliške prebivalce pa seveda zelo zanima, kakšna bo nadaljnja usoda te brvi. / P.

Vir: Glas Gorenjske, 6. 6. 1958

Obnovljena Fuxova brv, pred 1960
Vir: arhiv družine Pristavec (foto Janez Pristavec)

Poškodovana Fuxova brv. Radovljica (M. S.) – Neurje z močnim deževjem, ki je pred tremi tedni divjalo na Gorenjskem je, kot smo že poročali, na območju radovljiške občine poškodovalo vrsto mostov. Po zadnji ocenitvi je samo na mostovih nastalo za okoli 211 milijonov škode. Mostove, ki so na okrajnih cestah, bodo popravili s sredstvi, ki jih bodo preskrbeli okrajni forumi, na tem območju pa je bilo poškodovanih tudi 7 mostov na cestah in poteh, ki so v pristojnosti občine. Na bohinjskem območju sta to mostova pri Ukancu in na Brodu, na blejskem pri Ribnem in Selu, in na radovljiškem pri Globokem, Otočah in Fuksova brv.

Ker denar za popravilo mostov razumljivo ni mogel biti predviden v občinskem proračunu, bo potrebno precej iznajdljivosti in dobre volje vseh prizadetih, da bodo čim prej zagotovljena potrebna sredstva.

Vir: Glas, 4. 11. 1961

Fuxova brv je bila prehodna do 28. septembra 1965. Tega dne je visoka voda odnesla vzvodni lesen Pižov most. Njegovo tramovje se je zapelo v visečo brv in odplavilo njene sestavne dele. Hkrati je voda spodjedla desni betonski obtežilnik, v katerega sta vpeti nosilni vrvi. Betonski blok se je nagnil proti bregu in pri tem napel obe vrvi vodoravno čez oba vratna podpornika.

Vir: Fuxova brv čez Savo pod Radovljico (avtor Marijan Masterl / Radovljiški zbornik 1995).

Prišli so novi časi in nova moderna Fuxova brv ... Prav ob njej je zrasel vodni turistični center za katerega skrbi Tinaraft.

Nova Fuxova brv
Foto Adi Fink

Sestavil: Goran Lavrenčak - DAR

Prvič objavljeno: 10. 12. 2014

Dopolnjeno: 21. 8. 2016